

ARCIBISKUPSKÉ GYMNÁZIUM V PRAZE

**Pronásledování a perzekuce věřících
za komunistického režimu
OČIMA OBĚTÍ**

Seminární práce

Dominik Weinhold
VIII. A

PRAHA
2012

DĚKUJI,
DĚKUJI ZA ŽÍZEŇ,
JEŽ SLABOST PROZRADILA,
DĚKUJI,
DĚKUJI ZA TRÝZEŇ,
JEŽ ZDOKONALÍ DÍLA,
ZA TO ŽE, ZA TO, ŽE
MILUJI,
BYŤ STRACH MI SRDCE SVÍRAL...

BERÁNKU, DĚKUJI,
MARNĚ JSI NEUMÍRAL,
DĚKUJI
DĚKUJI
DĚKUJI

(K. KRYL)

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Haně Almerové za cenné rady a vedení mé práce, dále děkuji všem, kteří mne při psaní podporovali a pomáhali mi, zejména všem tázaným za ochotu a vstřícnost při rozhovorech a za to, že i přes veškerá příkoří ze strany vládnoucího režimu vydrželi ve své víře a ve svých zásadách, protože bez jejich minulého utrpení by ani toto svědectví pro budoucnost nemohlo vzniknout... děkuji.

Věnuji tento svůj text všem nevinným obětem komunistického pronásledování v uplynulém století.

OBSAH

Úvod.....	4
I. Pronásledování věřících za vlády komunismu OBECNĚ	6
Počátky	6
Teror v padesátých letech	7
Uvolnění v šedesátých letech	8
Normalizace	8
II. Pronásledování věřících za vlády komunismu OČIMA OBĚTÍ	9
1. Paní Anna Hojerová.....	10
1.1 Životopis.....	10
1.2 Výběr z rozhovoru.....	11
1.3 Komentář.....	13
2. Pan Hubert Poul	14
2.1 Životopis.....	14
2.2 Výběr z rozhovoru	15
2.3 Komentář.....	16
3. Paní Ludmila Weinholdová.....	17
3.1 Životopis.....	17
3.2 Výběr z rozhovoru	19
3.3 Komentář.....	21
Závěr	22
Seznam použitých pramenů a literatury	23

ÚVODEM

Cílem seminární práce, kterou máte před sebou, je popsat několik konkrétních případů pronásledování věřících lidí v období vlády komunistického režimu (tj. léta 1948 až 1989) a přiblížit jejich osobní zkušenosti, vzpomínky a motivy, které je vedly k tomu, že před mocným protivníkem nesklonili hlavu a neustoupili požadavkům režimu. Rozhodl jsem se dosáhnout toho pomocí výzkumu formou rozhovorů se zmíněnými pronásledovanými, které vyhotovím, zaznamenám na videokameru a zpracuji v této práci. Také bych rád čtenářům umožnil i případné srovnání mezi osobami různého věku, vzpomínajících na různá období komunistické vlády, u nichž bylo primární příčinou perzekucí ze strany státu jejich náboženské přesvědčení.

V současné době, kdy je nepopíratelně prokázáno a potvrzeno, že komunistický režim za svého působení napáchal mnoho zlého, je vhodné položit si otázku, jaký má vlastně smysl znovu se pouštět do přezkoumávání hříchů minulosti, hledat a odkrývat další neznámé zločiny a rozebírat to, co již stejně změnit nelze. Mnohým stačí k odsouzení režimu již tak rozsáhlé záznamy známých komunistických zločinů a nespravedlností, a nepotřebují doplňovat je o stále nové a nové. Jaký má tedy smysl pátrat po dalších stopách komunistické zvěle? Na tuto otázku přichází jako odpověď několik dobrých důvodů, které vysvětlují smysl takového konání. Rád bych zde uvedl alespoň tři z nich, protože ty jsou zároveň příčinami vzniku této práce.

Prvním důvodem je bezpochyby hlubší poznání pravdy. Nejde zde jen o pouhé vědecké bádání (i když i to samo o sobě má dostatečný význam), ale dochází k postupnému a systematickému odhalování pravdy, která nám pomáhá více porozumět fungování totalitního režimu a praktikám, které v jeho době byly používány. Nejde zde jen o pouhý vědecký experiment za účelem prohloubení poznání, ale jde o odkrývání pravdy, která je neodmyslitelně spjata s naším národem a každým jeho příslušníkem, ať už bezprostředně nebo skrze rodinu či blízké. Pravda o činech, které se v naší vlasti děly a které jsou tudíž stále určitým způsobem zakořeněny v našem národním prostředí. Ne nadarmo se říká, že komunistickým režimem jsou u nás ovlivněny všechny žijící generace, včetně těch narozených až po revoluci. Bezpochyby má smysl zkoumat pravdu o tom, co se za minulého režimu dělo, až do nejhlubších detailů. Pomáhá nám to porozumět nezbytným souvislostem, týkajícím se našeho národa.

Dalším dostatečně dobrým důvodem je už jen to, že pomocí odkrývání komunistických zločinů docházejí jejich oběti alespoň dodatečné morální satisfakce, které se jim mnohdy nedostalo ani po pádu režimu. Občas dokonce lze zaslechnout mezi lidmi, že za komunismu byl pronásledovaný skoro každý, takže není potřeba to nějak zveličovat. Myslím si, že naopak, je třeba vyzvednout a dostatečně zdůraznit zásluhy každého, kdo v sobě našel dostatek statečnosti a režimu se postavil – ať už otevřeně, nebo i porušováním jeho nesmyslných zákazů a nařízení, za což v obou případech přicházely tvrdé perzekuce. Lidé, kteří se režimu nepodřídili, to jistě nedělali se záměrem, aby byli v pozdějších dobách opěvováni a obdivováni. Přesto je ovšem přinejmenším vhodné vzdát jejich odvaze čest a úctu, kterou si svým odporem vůči režimu zasloužili. A abychom toto mohli konat, je třeba znát příběhy utlačovaných a nespravedlivě stíhaných, a dodatečně na ně poukazovat. I z toho důvodu má smysl pátrat po zločinech režimu.

V naší době, a obzvláště pro nás, nejmladší generaci, je svoboda téměř naprostou samozřejmostí. Málokdo má takovou představivost, aby se dokázal vžít do kůže člověka, prožívajícího teror v 50. letech nebo útlak v období normalizace. Nedokážeme si často představit subjektivní vnímání jedince, který žil jinak, než jak režim vyžadoval. Máme tendenci vnímat celé období komunistické vlády komplexně, a tudíž se příliš nezabývat detaily, které ovšem dohromady skládají celkovou mozaiku fungování režimu. Víme, že režim páchal mnoho zločinů, a to nám mnohdy stačí – všechny hříchy komunismu lidově řečeno „naházíme do jednoho pytle“, bez větší vůle zabývat se povahou jednotlivých zločinů. To je ovšem chyba, protože právě takovéto vnímání nám usnadňuje odsouvat období komunistického útlaku kamsi do šedé minulosti, která se již nikdy nemůže opakovat. Je to pro nás cosi silně nekonkrétního a tím pádem i vzdáleného a cizího – a právě proto máme (myšleno zejména my, mladí) tendenci opomíjet či zlehčovat zločiny komunismu. Bližší zkoumání **konkrétních zločinů a nespravedlností**, páchaných ať už na podnikatelích, politických disidentech, představitelích umění, církvích či na jiných „nepřátelích režimu“, nám pomáhá nezapomínat na to, na co bychom zapomínat neměli. Tedy na to, že svoboda zadarmo není a že každý totalitní režim má svou nelidskou tvář, kterou dříve či později projeví. A že iluze o neopakovatelnosti jakéhokoli autoritativního režimu v naší zemi je opravdu jen naivní iluzí. Myslím, že v poslední době je toto poselství stále více aktuální. A to je také důvodem, proč jsem se rozhodl psát seminární práci na toto téma. Abych mohl čtenářům – i sobě – zprostředkovat setkání s **konkrétními zločiny** komunistického režimu a s jejich **konkrétními oběťmi**. Abychom nezapomínali to, co by být zapomenuto nemělo.

29 / 12 / 2011

Pronásledování věřících za vlády komunismu

I. OBECNĚ

1. Počátky

Jak bylo mnohokrát řečeno a později i potvrzeno, komunistická strana (KSČ) se po konci druhé světové války dlouhodobě a systematicky připravovala na úplné převzetí moci v naší zemi. Nejenže usilovala o neustálé rozšiřování počtu svých voličů, což uskutečňovala sítím mnohdy nereálných a nesplnitelných slibů, ale především se zaměřovala na postupnou likvidaci všech svých skutečných i potenciálních příznivců. Toho dosahovala již po válce mimo jiné tím, že se postavila do role „strůjce spravedlnosti“ v zemích bývalého Protektorátu Čechy a Morava, a všemožné veřejné představitele, kteří se v minulosti zapletli (či nezapletli, ale KSČ lživou propagandou přesvědčila veřejnost o tom, že se zapletli) s nacistickou mocí, nelítostně zatýkala, soudila a často popravovala, čímž komunisté zdánlivě legálně odstranili velké množství svých domnělých odpůrců a zároveň získávali mezi po spravedlnosti prahnoucími občany další a další příznivce.

Jednu z největších překážek nástupu totality v Československu představovaly i křesťanské církve, které po skončení války disponovaly poměrně velkým vlivem (pro srovnání: ještě v roce 1950 se v Československu jen ke katolické církvi alespoň formálně hlásilo přes 6,5 milionu obyvatel, tj. více než 75% občanů) a zároveň nebyly nijak zdiskreditované kolaborací s nacismem. Naopak, bylo všeobecně známo, že většina církevních představitelů statečně vzdorovala nacistickému útlaku, jak podotknul ve svém projevu i jeden z čelních poválečných komunistických funkcionářů Zdeněk Nejedlý.

Možná právě proto se KSČ církvi tolik obávala a tajně připravovala plán, jak dostat církve a jejich představitele zcela pod svůj vliv. Koneckonců důvodů, proč se komunisté tak silně zaměřili právě na postupnou likvidaci církví, nalezneme celou řadu.

a) Ideologické rozpory

Důvody, proč křesťané představovali v očích KSČ takové nebezpečí, můžeme rozdělit na dvě skupiny. Jednou z nich jsou důvody **ideologické**, pramenící z naprosté rozdílnosti filosofického základu obou myšlenkových směrů.

Zde jsou tyto rozpory zpracované do přehledné tabulky:

Jak ze srovnání vyplývá, rovnocenné soužití obou ideologií nebylo možné. Člověk nemohl být křesťanem a zároveň svědomitým budovatelem socialistické vlasti (ovšem o tom, že i toto je možné, nás později přesvědčilo množství kolaborující kněží a laiků).

Z této rozdílnosti založení vyplynuly i výrazné střety mezi církvi a komunisty, které na sebe po Únorovém puči nenechaly dlouho čekat.

b) Praktické důvody

Kromě ideových rozporů však existovaly i důvody ryze pragmatického charakteru, které však pro KSČ hrály také významnou roli.

Jednalo se především:

1/ O majetek

Církev v polovině 20. století stále vlastnila velké množství pozemků, nemovitostí a samozřejmě i peněžní hotovosti. Tento církevní majetek (který se nám v současné době může jevit až nereálný) představoval pro komunisty jistě lákavou kořist.

2/ Nemožnost jednorázového zajištění totálního vlivu nad katolickou církví

Tato nemožnost plynula zejména z toho, že papež – hlava katolické církve – sídlil v Římě, daleko od země Východního bloku, které podléhaly vlivu SSSR. Právě proto také papež, na rozdíl od nacismu (jehož centrum se nacházelo podstatně blíže) zcela jednoznačně deklaroval odmítavý postoj katolické církve vůči praktikám, užívaným v zemích SSSR, a zároveň vůči komunismu jako takovému.

3/ Působení církevních představitelů v nejrůznějších složkách terciární sféry hospodářství ČSR

Nejenže se po válce vyskytovalo v Československu poměrně velké množství církevních škol, ale zároveň byli mnozí vyučující na státních školách aktivně činní v církvi. To představovalo pro KSČ velkou hrozbu, protože budování „socialistického státu“ zakládala mj. i na ovládnutí školství a ideologickou výchovu občanů již od dětských let.

Navíc dalším složkou, kde se hojně uplatňovala činnost církve, bylo zdravotnictví. Zejména sestry (řádové) a špitály byly až dosud nepostradatelnou součástí zdravotního systému v ČSR. Cílem KSČ byla izolace církve od běžné společnosti, proto bylo třeba omezit výskyt církve i těchto oblastech veřejného působení.

2. Padesátá léta – RUDÝ TEROR

Počátky pronásledování církví v padesátých letech jsou zároveň brány jako nejkrutější období pronásledování vůbec. Již záhy po Únorovém převratu přišly první snahy o podmanění církve ze strany státu. Církev se však bránila všemi prostředky, které měla. Komunisté si nemohli dovolit ihned po převratu otevřený konflikt, a tak postupovali pozvolna, ale čím dál důrazněji. Řádové členy církví postihly již popřevratové perzekuce v plném rozsahu – věřící obyvatelé byli jakožto „politicky nespolehliví“ propouštěni ze zaměstnání (např. učitelé), vyhazováni ze škol, pronásledováni a souzeni v tzv. monstrprocesech.

Vrchní představitelé katolické církve byli na dlouhou dobu internováni, bez možnosti vlivu na dění v zemi. Ještě horší osud postihl české řeholníky, kteří byli během tzv. „Akce K“ v dubnu roku 1950 násilně internováni do shromažďovacích klášterů („koncentračních klášterů“). Celkem bylo zajato 2376 řeholníků, které chtěl režim izolovat od společnosti. Podobný osud brzy čekal i české řeholnice. Zároveň se stát zmocnil i všeho řádového majetku.

V padesátých letech pak hojně probíhaly vykonstruované procesy s představiteli církví. Běžní členové církve (ti, kteří se své víry nezřekli) byli všemožně šikanováni, navíc muži byli často povoláni na vojnu k PTP (*Pomocné technické prapory*), které sloužily jako shromaždiště „politicky nespolehlivých“.

Stát se pomocí soudů či zákazu činnosti snažil co nejvíce redukovat počet kněží. Také inicioval vznik různých kolaborujících organizací, například Katolické akce (oficiální), které měly dostat katolíky pod vliv komunismu.

Dočasným cílem režimu bylo soustředit všechny věřící do jedné „národní církve“ – Československé církve husitské – jenž by byla pod trvalou kontrolou státní moci. Definitivním cílem pak samozřejmě byla úplná likvidace církví a náboženství.

3. Šedesátá léta – UVOLNĚNÍ

V průběhu šedesátých let však s celospolečenským uvolněním přichází u pozastavení honu na věřící. Mnozí kněží a církevní činitelé jsou v rámci amnestie propouštěni z vězení, je možná do jisté míry i organizovaná mimokostelní činnost, vrcholem pak je Pražské jaro v roce 1968 kdy perzekuce a proticírkevní opatření na nějaký čas zcela poleví. To ovšem nemá dlouhého trvání, protože s příchodem vojsk Vasršavské smlouvy nastupuje i tzv. „normalizace“, a s ní přichází i utužení poměrů.

4. Sedmdesátá + osmdesátá léta – NORMALIZAČNÍ TEMNO

Během normalizace spočívalo omezení církve především ve státním dozoru nad činností kněží, zprostředkovaném pomocí státního souhlasu k výkonu duchovního povolání. Tento dozor měli na starosti církevní tajemníci, pověřeni z KSČ.

Z těch kněží, kteří souhlas nedostali, se tvořila tzv. „podzemní církev“, která se snažila, na rozdíl od oficiální církve, nešpinit se spoluprací s režimem. StB ovšem všemožnými způsoby usilovala o přerušeni nebo aspoň omezení působení této podzemní církve, což se jí někdy více, někdy méně dařilo. Za nelegální duchovní činnost bylo mnoho kněží odsouzeno do vězení, například současný pražský arcibiskup Dominik Duka.

V životě běžných věřících se ale nadále projevovala nemožnost studovat či vykonávat zvolené povolání, případně se přidávaly i výhrůžky a vydírání, doplněné psychickým tlakem většiny společnosti, navenek budící dojem, že se s proticírkevními postoji režimu ztotožňuje.

Pronásledování věřících za vlády komunismu

II. OČIMA OBĚTÍ

V praktické části své seminární práce jsem oslovil tři věřící osoby ze svého okolí, které se nějakým způsobem za totality potýkaly s projevy komunistické zvěle. Mým záměrem bylo vybrat osoby rozdílného věku a pocházející z různých prostředí, jejichž svědectví vypovídá o nakládání s běžnými řadovými členy církve v různých etapách vlády komunismu a dokresluje tak mozaiku komunistických zločinů, páchaných na obyčejných občanech. Jejich osudy se totiž podobají osudům mnoha dalších věřících (či jiných „nepřátel režimu“), jejichž život byl poznamenán křivdami komunistické moci. Na základě toho si tak můžeme udělat obrázek o tom, jaký byl život věřících za vlády komunistické strany.

Zmíněnými třemi osobami jsou paní Anna Hojerová (nar. 1933) ze Všenor, pan Hubert Poul (nar. 1955) z Černošic a paní Ludmila Weinholdová z Černošic-Mokropes (nar. 1963), která je mojí maminkou a k celé práci mne inspirovala.

Každý z nich se setkal s jinou formou komunistického útlaku, proto také z jejich příběhů vyplývá zajímavý popis běžného jednání ve společnosti s věřícími během padesátých a šedesátých let (paní Hojerová), i během let sedmdesátých (pan Poul) a osmdesátých (paní Weinholdová). Tudíž je zde možné pozorovat i změny přístupu KSČ k věřícím občanům v průběhu celé její dlouhé čtyřicetileté vlády.

Rozhovory probíhaly v období od září 2011 do února 2012, přičemž dva (s paní Hojerovou a paní Weinholdovou) byly vedeny ústní formou a zaznamenány na video-kameru, jen poslední (s panem Poulem) vznikl z důvodu zdravotních problémů na mé straně písemnou formou. Ke každému z dotazovaných je uveden jeho životopis z doby totality, který vychází z rozhovorů (odtud uvedené citáty). Následně je vždy doplněn širší výběr z přepsaného rozhovoru a krátký komentář v kontextu s celospolečenskými poměry doby.

Osloveným byly položeny tyto otázky (nebo podobné):

1/ Zkuste prosím popsat, jak se na vás ze strany komunistické moci promítala skutečnost, že jste byl(a) věřící?

2/(doplnění k 1/) Jakými způsoby se konkrétně vás dotýkala komunistická proticírkevní politika a pronásledování věřících občanů?

3/ Jak s vámi jednalo (v kontextu s tím, že jste byl(a) věřící) vaše okolí - spolužáci, kolegové, nadřízení... ?

4/ Jak jste toto všechno tehdy vnímal(a)? Jaké jste měl(a) vyhlídky na budoucnost?

5/ Jakým způsobem jste pohlížel(a) na celkové pronásledování církve u nás?

- Kolik jste toho věděl(a) o tom, co se děje (např. s kněžími, řeholníky, internovanými církevními představiteli)?
- Neměl(a) jste někdy pochybnosti o správnosti své víry (na základě postoje okolní společnosti)? Nezdály se vám veřejné projevy víry (chození do kostela ad.) zbytečné v souvislosti s perzekucemi, které mnohdy následovaly?

6/ Prostor pro cokoliv, co byste chtěl(a) dodat.

1. Paní ANNA HOJEROVÁ (nar. 1933):

„Já uznávám dvě desatera, desatero skautský a desatero boží, a když se dodržujou obě dohromady, tak to je vlastně obraz života, jak bych si představovala.“

1. 1 Životopis

Paní Anna Hojerová, rozená Kryštůfková, přišla na svět v roce 1933 v Horních Mokropsech. Zde také prožila celé své dětství a v blízké vesnici Všenory i zbytek dosavadního života.

Její dědeček, který byl velkým příznivcem prezidenta T. G. Masaryka, zastával v rodné obci funkci starosty. Jeho vlastenecké cítění a zásady ovlivnily i jeho vnučku Annu, pro niž se stal jedním z životních vzorů. Paní Hojerová v rozhovoru vzpomíná, jak události druhé světové války vnímala z úhlu pohledu svého dědy: *„Já jsem ji vnímala očima toho dědy, protože když byly prohlídky třeba u sedláků, tak byla jedna německá rodina, která přišla vždycky dědu varovat, a děda zase šel varovat ty, kterých se to týkalo.“*

Rodina paní Hojerové patřila do Československé církve husitské, ovšem sama paní Anna v sedmnácti letech konvertovala ke katolictví. Mimoto v roce 1946 vstoupila do skautského oddílu, což pro ni znamenalo zásadní krok a podepsalo se to na směřování celého jejího dalšího života.

Po komunistickém převratu v únoru 1948 bylo skautské hnutí v roce 1949 (po necelých čtyřech letech činnosti) opět zakázáno a jeho bývalí členové byli režimem pronásledováni a všemožně šikanováni. Paní Hojerovou a její přátele a známé z církevní i skautské oblasti čekaly výslechy na místním obecním úřadě. *„No, bylo to moc špatný. Právě protože oni nás potom strašně sledovali a já jsem před maturitou pár dní nevěděla, jestli budu připuštěna k maturitě.“* Paní Hojerová mimo jiné popisuje i pocit křivdy a zmatku, které v prvních letech po převratu cítili. *„V podstatě my jsme to nechápali vůbec, o co jde.“*

Poté, co v roce 1951 paní Anna složila maturitu na pedagogickém gymnáziu, byla poslána na praxi do dětského domova ve vesnici Unčín. Jak sama vzpomíná, tehdy se v domově vyskytovalo mnoho řeckých dětí, odvezených z vlasti, kde probíhala občanská válka. Také ty měla paní Hojerová na starosti. Ovšem záhy přišel kádrový posudek z ministerstva školství a paní Anna musela zaměstnání opustit: *„Že takovej živel politickej a ještě řecký děti! Já šla na hodinu ze školy.“* Z politických důvodů pak již nikdy nesměla vyučovat ani pracovat s mládeží. Po propuštění navíc brzy onemocněla a kvůli pokročilému zánětu ledvin dokonce začala již ve třidvaceti letech dostávat invalidní důchod. Po setkání s dalšími lidmi v invalidním důchodu z okolí svého bydliště se podílela na založení družstvo invalidů „Obzor“ v Dolních Mokropsech. Když ovšem po narození syna zánět ledvin zmizel, o invalidní důchod opět přišla.

Komunistické represe se projevy i na rodině jejího manžela. Anna Kryštůfková se provdala za Miloše Hojera, kterého znala ze skautského prostředí (jeho skautská přezdívka zněla „Logan“). Jeho matka byla z důvodu svých občanských aktivit ve vykonstruovaném procesu odsouzena na deset let vězení (nakonec byla propuštěná po osmi letech v roce 1956).

„Jejich výslechy byly ten skopolamin, což to byly injekce, který jim dávali, aby řekli, co chtějí... Taky měla zlomený žebro po výslechu,“ přibližuje paní Anna příběh své tchýně. V roce 1948, kdy byla jeho matka odsouzena, bylo Miloši Hojerovi pouhých šestnáct let. Později byl nucen vstoupit do dnes již nechvalně proslulých *Pomocných technických praporů* (PTP), které sloužily jako shromaždiště režimu nepohodlných osob (*tzv. politická klasifikace E* = politicky nespolehlivá osoba). Po propuštění byl nucen pracovat jako dělník, přičemž byl stále pod dozorem režimu.

Paní Hojerová vzpomíná, že když se nemohli angažovat ve skautingu, snažili se alespoň pracovat pro místní farnost – ona patřila do sboru, její manžel vyučoval náboženství a vedl ministranty. I zde se ale setkali s pronásledováním ze strany státní moci. Vyprávění paní Hojerové zní až neuvěřitelně, když popisuje, jak jeden z ministrantů chodil udávat místní StB jejího manžela a ostatní kluky, kteří se pod jeho vedením na ministrantském kroužku setkávali. V roce 1968 v průběhu Pražského jara se paní Hojerová a její manžel angažovali při obnově skautingu v místě svého bydliště. *„Po letech mlčení zas smíme promluvit, s pohledem do ohně u táboráku snít, otevřít srdce a učit život žít.“* To je úryvek ze skautské kroniky, psané právě v oné době pomyslného nadechnutí po dvaceti letech útlaku a pronásledování. Paní Anna se tenkrát podílela mimo jiné i na vedení mladších skautů (vlčat), odkud si vysloužila svou skautskou přezdívku „Akéla“.

Uvolnění poměrů ve společnosti ovšem nemělo dlouhého trvání. Po vstupu „bratrských“ vojsk a s nástupem tzv. normalizace byl skauting opět zakázán a manželé Hojerovi se znovu ocitli v nemilosti režimu. Navzdory tomu se nadále snažili prospívat svému okolí, jak jen to bylo možné. Paní Anna se zapojila do činnosti v organizaci Červeného kříže, kde chtěla také založit družinu dívek. *„Já jsem si myslela, že pod tou hlavičkou, že schovám ten skauting, a obecní zastupitelstvo to velmi přivítalo, ale pravili mi: Ale vy to nesmíte vést!“* Proto paní Hojerová dál pokračovala v práci pro družstvo Obzor, ve kterém se stala vedoucí. Ovšem i v dalších oblastech života se nadále snažila angažovat. Pod jejím vedením fungoval místní kostelní sbor. Paní Anna vzpomíná i na to, jak chtěli vyjíždět zpívat i do dalších kostelů. *„Tak jsme jezdili po okolí. To nám bylo taky zakázaný, že můžeme jezdit jenom v rámci našich farností.“*

Po pádu totality se ovšem oba podíleli na obnově skautingu v jejich oblasti. Zároveň mohli po dlouhých čtyřiceti letech opět svobodně prožívat svou víru. Navzdory nejrůznějším křivdám ze strany komunistické moci si paní Hojerová zachovala po celý život své ideály, které se snaží šířit a podporovat i v současné době. Dodnes se hrdě hlásí ke skautskému hnutí a zůstává i v necelých osmdesáti letech aktivní členkou skautského střediska ve Všenorech, které pomáhala během Pražského jara zakládat a po Sametové revoluci obnovovat. Navzdory pokročilému věku je stále velmi aktivní, angažuje se ve všemožných oblastech veřejného života, a to nejen ve skautském středisku, ale i v kulturním životě své obce, kde je poměrně známou osobností. Její život je krásnou ukázkou toho, že žít křesťanskými a skautskými ideály má smysl, navzdory jakékoli nepřizní okolní. Paní Anna sama říká:

„Já uznávám dvě desatera, desatero skautský a desatero boží, a když se dodržujou obě dohromady, tak to je vlastně obraz života, jak bych si představovala.“

1. 2 Výběr z rozhovoru

O VSTUPU DO SKAUTA

„Slib skautský jsme dělali na faře tenkrát, protože jsme žádnou klubovnu neměli, tak jsme chodili ven a když bylo potřeba tak na faru. Tady byl vynikající kněz, pan farář Burian, který tu byl až do roku 1953, kdy byl nuceně přeložen, protože měl vliv na mládež.“

O SVÉ VÍŘE

„Já jsem byla konvertita. Já jsem přestupovala v sedmnácti letech, já jsem byla křtěná katolicky, ale rodina byla československá (Československá církev husitská – pozn. edit.), čili národní vědomí se tam pěstovalo. (...) A prostě do určité míry tenkrát díky těm kamarádům jsem přecházela, protože oni chodili a já ne, čili to nebylo tenkrát příliš vědomý. Já vždycky říkám, já uznávám dvě desatera – desatero skautský a desatero Boží, a když se dodržujou obě dohromady, tak to je vlastně obraz života, jak bych si představovala.“

O PRONÁSLEDOVÁNÍ PO ZÁKAZU SKAUTINGU

„To jsme vnímali všichni, tedy jako ti nejzapálenější – někomu to bylo fuk – ale my jsme byli oslovení hodně a... no, bylo to moc špatný. Právě proto oni nás potom strašně sledovali a já jsem před maturitou (v roce 1951 – pozn. edit.) pár dní nevěděla, jestli budu připuštěna k maturitě, a za to děkuju třídnímu profesorovi, že něco s tím proved.“

„My jsme (po zákazu skautingu – pozn. edit.) pracovali kolem kostela. Já jsem chodila zpívat na kůr a Logan vedl ministranty. Ale zase se ta činnost přenesla mimo skauty, protože tady to nešlo... tady jsme byli příliš sledovaný.“

„Objevily se tu třeba letáky, a to bylo právě před mojí maturitou. A tak jsme byli vyslýchaný, teda já s děvčaty a ti tři nejbližší kamarádi skautský, se kterými jsem udržovala kamarádský styky, jednoho z nich jsem si pak i vzala. A když se nad tím zamyslím, tak my jsme to nechápali vůbec, o co jde. (...) My jsme nechápali, v jakém jsme nebezpečí.“

O SVÉM MANŽELOVI

„To byl strašně různorodý člověk. On vyučoval náboženství taky tajně, protože tady náboženství vlastně nebylo. Takže buď chodil do rodin, kde se sešlo několik dětí, nebo sem taky chodili. (...) Tenkrát v tu dobu vlastně, kromě Katolických novin, které byly pod dohledem, nic nevycházelo. Tak on tady dělal vývěsky v kostele. (...) Potom samozřejmě byl u těch pětépáků (PTP – Pomocné technické prapory – pozn. edit.).“

„Logan odmaturoval a tím to skončilo. Dál už nemohl. Začal dělat v továrně v Modřanech a partaj tak dlouho posílala posudky, až musel opustit zaměstnání a dostal jediný zaměstnání – zametat dvůr v cementce. Tam byl asi tři měsíce a pak šel rovnou na vojnu.“

O SVÉ UČITELSKÉ KARIÉŘE

„Já jsem maturovala na pedagogickém gymnáziu a dostala jsem se do pohraničí, protože tenkrát, když jsme dávali žádosti o umístěnky, tak jsme všichni samozřejmě napsali Prahu a naše okresy a oni nám to samozřejmě všem vrátili a že musíme jet do pohraničí. ... Já jsem se dostala do Unčína. A tam byl dětský domov a tenkrát tam umístili ty řecký komunistický děti (dovezené kvůli probíhající řecké občanské válce – pozn. edit.) A my jsme v té škole vůbec nesměly vědět, jak se jmenujou, jenom jsme věděly křestní jméno a jinak jsme nic nevěděly. A teď na ministerstvo školství přišel posudek tady místní (z místního obecního úřadu – pozn. edit.) a ministerstvo školství dalo příkaz a okamžitě jsem končila. Že „takovej živel politickej a ještě řecký děti“ – já šla na hodinu ze školy. A tím jsem skončila.“

O MANŽELOVĚ MATCE

„Víme dneska všichni, že všechno to byly opravdu monstrprocesy. Jejich výsledky byly ten skopolamin, což byly injekce, které jim dávali, aby řekli, co chtěj. Nemyslím ty odsouzený, ty, co je vyslýchaj. Jinak taky měla zlomený žebro po výsledku. Čili to byly skutečně monstrprocesy. Ona byla aktivní ženská. Vůbec aktivní. Ona byla typ ženy ne pro domácnost, ale pro veřejnost. (...) Po válce byla aktivní v lidový straně a měla kandidovat na poslankyni, a to už ji potom zavřeli.“

O ODPOSLOUCHÁVÁNÍ

„Prostě to byl bejvalej skautík, ten, co to dělal... Ale šlo tam o nějaký nátlak taky zřejmě materiální a nerozumnost. Oni je chtěli při něčem chytit. Oni je sledovali pořád.“

1. 3 Komentář

Příběhů podobných tomu paní Hojerové je možno najít v naší vlasti mnoho. Navzdory tomu, že nebyla nijak angažována v komunistické opozici a nikdy ani proti režimu veřejně nevystupovala, již od nástupu komunistického režimu k moci patřila ona a její rodina k těm „zavrženým“. Příčiny pronásledování a šikanování těchto nevinných lidí byly prosté: takzvané kádrové důvody. Paní Hojerová byla skautka a ještě navíc věřící křesťanka. Stačilo by jen jedno z toho, aby byla v očích režimu navždy řazena do kolonky „nebezpečných pro socialistickou společnost“. Proto také byli členové ať již skautského hnutí anebo církve pronásledováni, sledováni StB, propouštěni ze zaměstnání či ze škol a mnohdy také (za skutečnou nebo za domnělou) protirežimní činnost i zavírání do vězení, vyslýchání a mučení. KSČ si dávala velký pozor na to, aby se lidé jako paní Hojerová nikdy nemohli zapojit plně do společnosti (obzvláště ne v kontaktu s mládeží, kterou by mohli negativně ovlivňovat). Navzdory útlaku, vyhrožování a různým perzekucím ze strany KSČ se tito lidé mnohdy scházeli tajně a pokračovali ve své činnosti, ať už šlo o skautování či o praktikování své víry. Nyní, po pádu režimu, se o mnohých takových to „hrdinech obyčejného života“ neví nebo se na ně často zapomíná. Jak však lze ukazuje i rozhovor s paní Hojerovou, je to velká škoda, protože právě z opatření vůči obyčejným řadovým občanům lze teprve pochopit zřůdnost komunistického režimu. A zároveň je to také strhující svědectví o životaschopnosti naděje, navzdory tomu, že je po čtyřicet let systematicky ušlapávána.

2. PAN HUBERT POUL (nar. 29. 6. 1955) :

„Můj táta vždy říkal: Neprovokuj, ale stůj si na svém. Nedej jim příležitost...“

2.1 Životopis

Pan Hubert Poul se narodil v roce 1955 v Praze do rodiny, která již měla poměrně bohaté zkušenosti s perzekucemi jak ze strany nacismu, tak později i komunismu. *„V tomto ohledu jsem měl mnoho příkladů v příbuzenstvu, jaké represálie a útlaky komunisté dokázali a jak dokázali zničit vždy zárodky čehokoliv dobrého.“*

Kromě významného majetku a společenského postavení, o které je komunistický režim obral, jim bylo vlastní ještě něco, co se režimu – navzdory úporné snaze – ukrást nepodařilo, a to byla víra. Rodina byl římskokatolického vyznání, a přestože se stranila veřejného vystupování proti státní moci, své víry se nikdy nezřekla. Naopak, jak pan Hubert vzpomíná, na vysoké škole i později v zaměstnání se o něm všeobecně vědělo, že je věřící. Neměl potřebu to nějak skrývat. A to i přes útoky, které na své náboženské přesvědčení ze strany komunistické společnosti od dětství zažíval. *„Pamatuji si, že jednou mne ředitel školy vytáhl před třídu a naostro se mě přede všemi zeptal, jestli věřím těm katolickým blábolům, že člověka stvořil Bůh.“* Pan Hubert mluví o tom, že v těchto případech mnohokrát podlehl a svou víru zapřel, čímž zklamal nejen své okolí, ale především sám sebe. Ovšem později se z toho dokázal oklepat a proti komunistickým předpokladům se ještě utvrdil ve své víře, přičemž se k ní už nebál ani veřejně přiznat. Díky uvolněným poměrům během událostí Pražského jara se mu podařilo dostat se na gymnázium do Prahy, kde se mimo jiné setkal i s věřícími z evangelického prostředí.

„Byl jsem pozván mezi evangelíky do jejich společenství, kterému se věnoval známý evangelický kněz Heryán (Mgr. Miroslav Heryán – pozn. edit.) a kde jsem se naučil pracovat s Biblií.“

Komunistický režim se totiž obával především aktivity ze strany katolické církve, která byla co do počtu členů stále nejvlivnější, a tak se jí snažil omezit v podstatě ve všech aktivitách mimo ty nejzákladnější, tj. slavení mší. *„Veřejně směl člověk jít do kostela na mši, jejíž pravou hodnotu režim neznal. Jinak nesměl nic.“*

Na rozdíl od katolíků měly evangelické církve oficiálně povoleno i setkávání mimo kostel, kde si mohli číst v Bibli a laicky se vzdělávat. Bylo to dáno mimo jiné i tím, že na rozdíl od katolíků tvoří tyto činnosti pro evangelíky základ praktikování víry. A komunistická moc se jich – zřejmě kvůli nižšímu počtu – neobávala zdaleka tolik, jako členů katolické církve. Pan Hubert vzpomíná, že *„... jednu dobu se u evangelíků scházelo více katolíků než evangelíků.“*

Když se panu Hubertovi přiblížila maturita, začalo se projevovat, nakolik do běžného života věřících zasahoval strach z režimu. Někteří z nich doporučovali mladému Hubertovi spíš pragmatický přístup, který by mu pak před režimem umožnil „krytí“:

„Ke konci gymnázia za mnou chodili lidé z kostela, abych před maturitou přestal chodit ministrovat, protože se nedostanu na vysokou školu.“ Ale, jak pan Hubert dodává, on sám v té době už neměl žádné potíže svoji víru přiznat veřejně a nedělat režimu žádné zbytečné ústupky. Podařilo se mu úspěšně odmaturovat a také se bez přijímaček dostal na vysokou školu, kterou si vybral – na strojní fakultu ČVUT. Komunisté se na něj sice snažili tlačit, ale on na jejich podmínky odmítl přistoupit. *„Podmínkou přijetí na VŠ byl vstup do SSM (Svaz socialistické mládeže – pozn. edit.) což jsem rezolutně odmítl. Protože na strojní fakultě ČVUT měli málo studentů, tak nezbylo, než mé odmítnutí přijmout.“*

V průběhu studia na VŠ již o něm bylo v okolí známo, že je věřící. Nikdy se ovšem kvůli víře nemusel potýkat s potížemi ze strany spolužáků nebo kolegů. Poté, co dostudoval, se začal uplatňovat ve svém oboru (kterým byly potravinářské stroje). Záhy se však se musel potýkat s výzvami, aby vstoupil do KSČ, což se mu podařilo odmítnout, a později i s nabídkou spolupráce od StB. Té se mu podařilo zbavit docela kuriózním způsobem: *„Musel jsem*

podepsat papír, že o tom nikde nebudu povídat, že budu mlčet. A tak, když jsem přišel do práce, okamžitě jsem to všude ‚rozkecal‘. A tak mi pro nespolehlivost dali pokoj.“

Po nějaké době se stal i vedoucím na svém pracovišti, o čemž vypráví tímto způsobem: „Po pár letech jsem se proti vůli KSČ na pracovišti stal vedoucím, prostě neměla nikoho jiného s požadavky na praxi a vzdělání.“ I na tomto významnějším postu musel čelit nenápadným metodám, kterým si ho StB snažila „získat“.

Pan Hubert uznává, že na něj osobně církevní perzekuce nijak významně nedopadly. V životě jeho generace, jak sám podotýká, se proticírkevní postoj státní moci projevoval především v omezení jakékoli činnosti mimo kostelní lavice, což se pana Huberta citelně dotýkalo především v oblasti laického náboženského vzdělání, po kterém toužil, ale které nebylo přístupné.

O svém celkovém fungování v době normalizace říká pan Hubert toto:

„Až jako dospělému mi docházelo do celé šíře, co vlastně ten komunistický režim páchá a páchal. Ale nikdy jsem neměl vizi, abych se veřejně nebo natvrdo postavil proti tehdejšímu režimu. Volil jsem cestu spíše nenápadnou a ustupovat jen tam, abych neublížil druhým. Protože tragédie let padesátých byla také mimo jiné v tom, že za postoj a chování jednoho člověka byly týráni i ti, kteří s tím neměli nic společného.“

2.2 Výběr z rozhovoru

O ZÁKLADNÍ ŠKOLE

„Na druhém stupni to bylo pro mne horší. Tam bylo vše více zaměřeno na nás, žáky, o kterých se vědělo, že jsou věřící.(...) Pamatuji si, že jednou mne ředitel školy vytáhl před třídu a naostro se mě přede všemi zeptal, jestli věřím těm katolickým blábolům, že člověka stvořil Bůh. Takové situace jsem neustál a ředitel si většinou mnul ruce.“

O VÍŘE

„Ke konci gymnázia za mnou chodili lidé z kostela, abych před maturitou přestal chodit ministrovat, protože se nedostanu na vysokou školu. Ale to již jsem měl jasno a vnímal, že mé kroky vede Bůh a již jsem neměl žádné potíže svoji víru přiznat veřejně.“

O ZAMĚSTNÁNÍ

„Později se na mě zaměřili a chtěli získat do strany KSČ. To jsem již měl dobrou odbornou praxi a na pracovišti jsem byl jediný vysokoškolsky vzdělaný pracovník. Ale neuspěli, úspěšně jsem vždy odmítl (ale spíše diplomaticky, nebyl to otevřený boj proti).“

O PRAKTIKÁCH STB

„Ještě později, to jsem byl již ženatý, jsem byl na pohovoru u StB, ale to jen jednou, když mi nabízeli spolupráci. Navrhli mi, že mi budou posílat peníze na účet a domů z práce budu jezdit autem StB s jejich řidičem, kterému v průběhu cesty domů řeknu všechny informace, které jsem pro ně získal. Jak úžasný jejich plán! Vše v tajnosti a ani manželka o tom neměla vědět. Tak to jsem vyřešil hned na začátku celkem jednoduše. Musel jsem podepsat papír, že o tom nikde nebudu povídat, že budu mlčet. A tak, když jsem přišel do práce, okamžitě jsem to všude ‚rozkecal‘. A tak mi pro nespolehlivost dali pokoj.“

„Ale například, když jsme měli křtiny Anežky (druhé dítě – pozn. edit.) a sezvali jsme všechny známé z kostela domů, tak samozřejmě zazvonil na zvonek pracovník StB...“

O PROTICÍRKEVNÍM POSTOJI STÁTU

„Komunistická proticírkevní politika se v běžném životě mé generace projevila nejvíc tím, že nebylo možné se organizovat – sotva se rozjela nějaká činnost v uvolnění osmašedesátého roku, byla okamžitě nastolena normalizace, což znamenalo, že veřejně směl člověk jít do kostela na mši, jejíž pravou hodnotu ale režim neznal. Jinak nesměl nic.“

O POHLEDU NA PRONÁSLEDOVÁNÍ CÍRKVE

„V kruhu širší rodiny se mělo spíše za to, že bolševici-komunisti chtějí náboženství úplně vymazat ze světa a tak se mluvilo o tom, že je třeba víru udržet v rodinách, aby ta zvěst o vzkříšeném Kristu se mohla přenést do dalších generací... Naděje na nějakou změnu v době normalizace (sedmdesátá léta) nebyla žádná.“

O VHLÍDKÁCH NA BUDOUCNOST

„Vyhlídky? Úžasné bylo, že jsem potkal ženu, se kterou jsem chtěl prožít celý život a tak jsem v tu chvíli nějaké dlouhodobější vize nepromýšlel, spíše člověk vše vnímal jako jistou normálnost a spíše chtěl nemít problémy.“

O FARÁŘI VE SVÉM BYDLIŠTI

„Myslím, že P. Zdeněk Wagner (ve farnosti Třebotov v letech 1956-1978 – pozn. edit.) je právě takový typický příklad kněze s nadějnými vizemi, ale nedokázal se s těmi represáliemi vyrovnat a trápilo ho to tak těžce, že se dožil ve farnosti jen padesáti šesti let.“

2.3 Komentář

Příběh pana Huberta Poula věrohodně vypovídá o obvyklém způsobu života věřících za normalizačních let. Jeho rodina měla zkušenosti s pronásledováním již z doby druhé světové války a později i s masovými perzekucemi z počátků komunistické vlády – pan Hubert měl například dva strýce kněze, oba režimem odsouzené.

Během dospívání pana Huberta byla sice doba krutého a nemilosrdného pronásledování jako v padesátých letech už pryč, ovšem proticírkevní postoj komunistického režimu se přesunul do nenápadnější, ale o to zákeřnější roviny. Jak vyplývá i z vyprávění pana Poula, cílem režimu byl neustálý tlak na morální cítění jedince za účelem jej otupit a v ideálním případě nesmazatelně zatížit spoluprací s režimem. Tento nátlak probíhal samozřejmě jak ve sféře bránění ve studiu či výkonu zaměstnání, případně pomocí dalších drobnějších „pokušení“ – například možností materiálního zajištění rodiny. Zde se již plně projevil onen známý normalizační princip „dělaní kompromisů“, který však ve skutečnosti pro mnoho lidí znamenal ústup z jejich morálních hodnot a ideálů. Bylo to založeno na psychologickém vydírání – totiž na domněnce, že kdo jednou ustoupil („zklamal“), bude už ustupovat vždycky.

Dalším důležitým činitelem v normalizační společnosti byl všudypřítomný strach z komunistických represí. V tomto měl pan Poul jistou výhodu, protože z jeho vzpomínek vyplývá, že od určité doby již strach z režimu neměl (aspoň ne takový, jako ostatní). Sám sice nikdy nebyl nijak nespravedlivě stíhaný či pronásledovaný, ale jeho příběh vykresluje postavení obvyklé pro věřícího člověka v normalizační společnosti, pohybujícího se sice nikoli pod drtivým, zato však pod neustálým tlakem okolí. V mnoha případech pan Hubert – podle mého názoru i s dávkou štěstí – unikl perzekučním opatřením, kterým se ale například mnoho jeho souvěrců nevyhnulo.

Navzdory tomu, že sám zmiňuje, jak na škole několikrát v přímém střetu s komunistickými útoky zklamal, z celkového pohledu se dá říci, že pan Hubert v konfrontaci s režimem obstál, protože se u něj komunistům nepodařilo to, k čemu dokázali donutit mnohé jiné – potlačit vlastní morální zásady a přistoupit na „hru“ režimu, což za normalizace vedlo k pokřivení charakteru většiny společnosti.

3. PANÍ LUDMILA WEINHOLDOVÁ (nar. 22. 1. 1963):

„Byla to veliká touha studovat – možná i za všechny ty, kterým to skutečně nevyšlo, jsem cítila, že pořád ještě mně se dostává dost sil, to zkoušet znovu a znovu...“

3.1 Životopis

Paní Ludmila Weinholdová se narodila do rodiny Košutových na jaře roku 1963. Místem jejího narození bylo valašské město Vsetín. Paní Ludmila byla ve své rodině vychovávána v katolické víře, celá rodina byla věřící, což se promítalo do celého jejího pozdějšího života. V dětství navštěvovala jako jedna z mála ve škole hodiny náboženství. Později, v mladistvém věku, se často účastnila takzvaných „chaloupek“ – ilegálních akcí pro křesťanskou mládež, pořádaných řádem salesiánů, se kterými se Ludmila stýkala v rodném městě. Mimo jiné tak měla možnost se setkat na těchto akcích se současným pomocným biskupem pražským Karlem Herbstem nebo se známým teologem Josefem Zvěřinou. Tyto akce také formovaly její pozdější postoje ve víře. Dnes na tato setkání vzpomíná paní Ludmila takto: *„...a tak my jsme začali jezdit na nějaké takové půjčené chalupy. A to bylo prostě krásné.“* Tato tajná setkání křesťanské mládeže probíhala po celá sedmdesátá a osmdesátá léta.

První významnější problémy ze strany komunistické státní moci přišly ve chvíli, kdy se v roce 1978 hlásila na gymnázium ve Vsetíně. Sice se jí podařilo složit přijímací zkoušky a navíc si ze základní školy přinášela výborný prospěch, ale na základě kádrového posudku nebyla přijata. *„Problém byl v posudku, který, jak jsem se posléze dozvěděla, psala na naši rodinu – to znamená na mě i na moji mladší sestru – sousedka v paneláku, která bydlela o patro nad námi, takže celkem dobře znala naši rodinu. Proti komunistickému zákazu nebylo nic platné ani žádné odvolání, ať už se rodina odvolávala nejprve na krajskou školní správu a posléze až na ministerstvo školství. Ludmila byla přijata do učení pro obor kuchař-číšník. Ovšem ona chtěla na gymnázium; toužila totiž po studiu psychologie a k tomu potřebovala maturitu. Nakonec ji přijali na gymnázium v nedalekém Valašském Meziříčí, kam musela denně dojíždět asi 20 km vlakem. Studium ve městě, kde ji a její rodinu nikdo neznal, mělo i své výhody. Spolužáci a kamarádi se k ní podle jejích slov chovali hezky. „Spolužáci se ke mně po dobu mých středoškolských studií chovali hezky, ale oni pravděpodobně nevěděli, že jsem věřící, protože jsem dojížděla.“*

Paní Ludmila na gymnáziu v roce 1982 úspěšně složila maturitní zkoušku a rozhodla se podat si přihlášku na psychologii. I tentokrát ale – opět na základě posudku – tvrdě narazila. Bylo jí řečeno, že studenti jako je ona mohou být přijímáni pouze na technické obory a dále na lékařskou nebo na farmaceutickou fakultu. Zvolila si tedy farmacii a odešla studovat do Hradce Králové. Nadále však toužila po studiu psychologie. Pokusila si sjednat v rámci Univerzity Karlovy přestup na filosofickou fakultu, čehož dosáhla, ovšem jen pomocí ústní dohody s děkanem. Další průběh popisuje paní Ludmila takto: *„Já jsem vlastně po zimním semestru ukončila studium v Hradci na té farmacii a spolehla jsem se po ústní domluvě s děkanem filozofické fakulty, že bych mohla přestoupit do Prahy. Ale to už se nepodařilo. To prostě neproběhlo. Děkan o tom potom nevěděl, návrat do Hradce možný nebyl a to přijetí v Praze se nekonalo.“*

Poté, co děkan na svůj slib náhle „zapomněl“, se ocitla sama v Praze a bez studia. Rozhodla se ale nevzdat se a o přijetí na psychologii usilovat dál. Vyhledala si v Praze ubytování i zaměstnání a v červnu šla znovu k přijímačkám.

„Ten podnámem tenkrát byl v Praze-Vokovicích, v pokoji, který se uvolnil po Františku Líznovi (jeden z perzekuovaných kněží – pozn. edit.), který právě nastupoval do vězení. Takže jsem se nastěhovala po Františkovi a začala jsem na Jižním Městě v Praze na jedné základní škole působit coby pomocná vychovatelka v družině. To trvalo ale jenom pár měsíců, já jsem si mezitím

stihla podat přihlášku na psychologii a v červnu jsem šla k regulérním přijímacím zkouškám. Ty zkouška jsem udělala, přijata jsem nebyla.“

„Dostala jsem se po sérii odvolání na takzvané „mimořádné studium“, to ani nevím, jestli dneska ještě existuje, a znamenalo to, že jsem se mohla zapsat na nějaké výběrové přednášky, mohla jsem dělat i zkoušky dokonce, měla jsem i index, ale všechno to bylo pro mimořádného studenta, řekla bych, ze zájmu. O tom, že to bylo mimořádné, o tom svědčilo to, že to postrádalo takzvané zápočty, my jsme nemohli mít zápočty, to znamená, že jsme řádně nestudovali.“

„Ten rok jsem uklízela v psychologickém ústavu při Akademii věd. A zase jsem se nedostala po přijímačkách, takže to bylo podruhé. Další školní rok jsem v motolské nemocnici na dětské psychiatrii uklízela a dělala sanitářku.“

Poté přišly v pořadí již třetí složené přijímačky – a opět nebyla nepřijata. Znovu uklízela, uběhl další rok. Když šla v průběhu roku za děkanem s dotazem, zda má vůbec nějakou šanci, že bude někdy přijata, děkan *„pravil, že on mě na tu školu nepřijme. V podstatě bych řekla, že to slovo držel.“*

Skutečně, paní Ludmila byla přijata na studium psychologie na filozofickou fakultu UK až poté, co zmíněný děkan školu opustil. Bylo to v roce 1986, dostala se celkem na čtvrtý pokus (ze čtyř úspěšných). Dnes, s odstupem času, vzpomíná paní Ludmila na to, co ji vedlo k tomu, aby stále znovu a znovu usilovala o přijetí na vybranou školu, když věděla, že komunisté to věřícím obvykle nepovolí: *„Byla to velická touha studovat psychologii – možná i za všechny ty, kterým to skutečně nevyšlo, jsem cítila, že pořád ještě mně se dostává dost sil, to zkoušet znovu a znovu...“*

Ani po přijetí však všechny potíže neskončily. Na podzim roku 1989 měla být svatořečena česká princezna Anežka Přemyslovna. Na cestu do Říma k účasti na slavnosti se chystala také skupina věřících z Česka, do které patřila i paní Ludmila. Tehdy se setkala (nikoli poprvé) i s anonymními výhružkami, že by se jí cesta nemusel vyplatit.

„Před koncem studia, to byl rok '89, kdy jsem psala diplomku, tak byl to rok svatořečení Anežky (Přemyslovny – pozn. edit.) v Římě, které bylo dvanáctého, třináctého listopadu, a já jsem tenkrát, se studenty dalšími, chtěla taky do toho Říma na to svatořečení jet. No, dostala jsem jakési takové varování, ať nejezdím, protože bych se nemusela dočkat dokončení toho svého studia... že bych možná nemusela být připuštěna vůbec ke státnicím.“

Navzdory tomuto reálnému riziku se paní Ludmila rozhodla do Říma jet. *„A když jsme se vrátili z Říma, pamatuju si, že jsme se vrátili šestnáctého listopadu, a když jsme se probudili, tak sedmnáctého listopadu '89 přišla revoluce.“* Nebýt revolučních událostí v roce 1989, paní Weinholdová by zřejmě svou školu ani na čtvrtý pokus nedostudovala.

3.2 Výběr z rozhovoru

O KÁDROVÉM POSUDKU

„Já jsem se na základní škole snažila dostat na gymnázium, takže jsem udělala pro přijímací zkoušky, pro to, abych postoupila na studia, myslím maximum. Co se týká přijímaček samotných, ty určitě byly v pořádku, v pořádku bylo i studium v osmé a deváté třídě. To nebyl problém. Ale problém byl v posudku, který, jak jsem se posléze dozvěděla, psala na naši rodinu – to znamená na mě i na moji mladší sestru – sousedka v paneláku, která bydlela o patro nad námi, takže celkem dobře znala naši rodinu. A když jsem se tedy dostala do té deváté třídy a hlásila jsem se na gymnázium (rok 1978 – pozn. edit.), věděla jsem, že možná mám malou šanci se dostat, ale že nemám tu šanci skoro žádnou, to jsem tedy nepředpokládala.“

„Tuto paní, tu sousedku, potkávám, když se vracím někdy do toho svého rodiště. Ona tam stále žije, zdravíme se. Dnes už vím, kdo je to podepsaný na tom posudku, ale je to tak.“

O PŘESTUPU Z HRADCE DO PRAHY

„Já jsem vlastně po zimním semestru ukončila studium v Hradci na té farmacii a spolehla jsem se po ústní domluvě s děkanem filozofické fakulty, že bych mohla přestoupit do Prahy. Ale to už se nepodařilo. To prostě neproběhlo. Děkan o tom potom nevěděl, návrat do Hradce možný nebyl a to přijetí v Praze se nekonalo.“

O PŘIJETÍ NA VŠ

„K řádnému dennímu studiu mě vzali ve třiatvaceti (rok 1986 – pozn. edit.), když ostatní už třeba končili, a to tehdy, když se změnil děkan na filozofické fakultě.“

„Protože si pamatuju, že jsem v rámci těch mimořádných studií také toho děkana (předchozího – pozn. edit.) navštívila, abych se zeptala, jestli mám vůbec šanci k tomu přijetí, když to tak trvalo. A on vzpomenu, že jsme spolu nějakým způsobem o tom jednali, ale pravil, že on mě tedy na tu školu nepřijme. V podstatě bych řekla, že to slovo držel.“

O MOTIVACI KE STUDIU

„Já myslím, že to byla velká touha studovat psychologii. Veliká touha – možná i za všechny ty, kterým to skutečně nevyšlo, jsem možná cítila, že pořád ještě mně se dostává dost sil, to zkoušet znovu a znovu.“

O BYDLENÍ V PRAZE

„Pravděpodobně jsem mohla být sledovaná i já, s chartisty jsem se znala okrajově, ale též jsme navštívili třeba byt Rút Křížkové (mluvčí Charty 77 v letech 1983-84 – pozn. edit.) a vůbec toto bydlení by možná ohrožovalo další lidi, čili já jsme se po nějakém čase zase stěhovala. Celkově jsem určitě během těch několika let čekání bydlela – možná bych to spočítala – na třinácti nějakých podnájmech.“

O VYHLÍDKÁCH NA BUDOUCNOST, kdyby studium nevyšlo

„Dnes s odstupem mnoha let můžu říct, že jsem nad tím vůbec nepřemýšlela. Někakým způsobem jsem věřila, že asi Pán Bůh... že mě tam nějakým způsobem prostě volá a že to jde takovýmto třeba krkolomnějším (způsobem)... to je taková cesta, která možná nebyla jednoduchá, ale to tak tenkrát chodilo.“

O RODINĚ

„Rodina mě v tom převážně podporovala, ale možná nevěděli až tak do podrobností, jak to je obtížné. Protože Praha byla daleko od malého moravského města a oni si možná neuměli úplně všechno představit..“

O POHLEDU NA PRONÁSLEDOVÁNÍ CÍRKVE

„Tak... bylo pro mě těžké, protože jsem si samozřejmě uvědomovala, že žijeme poněkud nenormálně. Že mnoho věcí nemůžeme, tedy že velmi málo můžeme... Možná ale, co se víry týče, období socialismu, komunismu, totality, bylo období – troufám si říci – hluboké víry mnoha lidí, které jsem znala.“

„I mně samotné ta víra byla každodenní velmi hluboce prožívanou skutečností, která mně pomáhala vydržet řadu nespravedlností, řadu těch nenormálností, řadu absurdit, kdy my jsme museli dělat, že nejsme nebo že něco není.“

„Vlastně všechno to fungování bylo poznamenáno velice hlubokou opravdovostí a ryzostí. Nic nebylo tak povrchního. Prostě... stálo to za to. I tenkrát stálo za to, být věřícím člověkem.“

O SOBĚ

„Myslím si, že já jsem se řadila mezi ty úplně obyčejné lidi, kteří neudělali nic velikého pro změnu ve společnosti. Ani jsem nerozšiřovala letáky, ani jsem nespolupracovala nějakým velmi aktivním způsobem, ale měla jsem víru, že to nemůže být pořád stejné.“

O VÍŘE

„O víře jsem nepochybovala nikdy a díky tomu, co jsem prožila, se ta moje víra posílila. Byl tam obrovský prostor pro víru.“

O SALESIÁNECH

„Hlavně to asi byly ty „chaloupky“, které tenkrát se takhle nenazývaly, ale do toho Vsetína, kde byli salesiánské spolupracovníci, zajížděli salesiáni – Jožka Kupecký, Rudolf Smahel, Kája Herbst, Luděk Dřímál... A ti možná nás ovlivnili tak, že se rekrutovali v podstatě z ministrantů-kluků salesiáni ze Vsetína, takže to byli vlastně téměř vrstevníci – Petr Chovanec, František Ptáček například – no, a tak my jsme začali jezdit na nějaké takové půjčené chalupy. A to bylo prostě krásné.“

O SKRÝVÁNÍ

„Ale určitě jsme z doslechu věděli, co se kde děje... věděli jsme, co se děje s Kájou Herbstem, věděli jsme, co se děje s Josefem Zvěřinou..“

„Zažili jsme jenom ty praktické věci, které se týkaly jejich fungování za socialismu. Zažili jsme to, že jsme museli přicházet jednotlivě, odcházet jednotlivě, nedružit se s nikým, neznat nikoho, bavit se pokud možno neurčitě, beze jmen, nesdělovat další jména a tak...“

VÝHRŮŽKY

„Zažila jsem nějaké výhrůžky, ale formou, řekněme, takových anonymních dopisů nebo vzkazů. To bylo třeba před tím odjezdem do Říma. Takových, řekněme, rádoby doporučení, že nemám jezdit. Že by se mi to nemuselo vyplatit, někam jet do Itálie. Že bych možná tu školu, kterou jsem tak chtěla dělat, nemusela dodělat.“

„Pak jsem se dozvěděla, odkud to bylo, věděla jsem i jména lidí.“

SPOLUŽÁCI

„Myslím, že se ke mně spolužáci po dobu mých středoškolských studií chovali hezky, ale oni pravděpodobně nevěděli, že jsem věřící, protože jsem dojížděla. A v rámci bydliště se ke mně chovali taky hezky, ale je pravda, že já jsem se stýkala převážně s těmi věřícími lidmi.“

VDĚČNOST

„Jsem vděčná za tu dobu, kterou jsem mohla prožít, která mě možná zformovala takovým způsobem, že dnes to říkám bez nějakého pocitu křivdy – prostě bylo to těžké, stálo to za to, a já bych asi nebyla tam, kde jsem, nebyla bych taková, jaká jsem, neuvažovala bych tak, jak uvažuji, protože velmi mnoho cenného poznání se mi dostalo právě skrze ty popsané roky.“

3.3 KOMENTÁŘ

Těch, kteří díky kádrovým posudkům podobně jako paní Weinholdová nemohli studovat nebo se věnovat svému oboru, bylo bohužel v totalitním státu opravdu mnoho. Komunisté již od začátku své vlády plánovali způsob, jakým vyřadí své „ideové nepřátele“ z intelektuální sféry a omezí tak jejich vliv na celou společnost. Tento plán se jim také po celých čtyřicet let dařilo víceméně naplňovat. Různými metodami – nepřijetím na střední či vysokou školu, výhrůžkami a systematickým nátlakem, nucením ke spolupráci s StB – odřízli „politicky nespolehlivé“ od většiny možností společenského uplatnění.

Příběh paní Weinholdové je výjimečný tím, že se nevzdávala a za svým cílem – vystudováním psychologie – tvrdošijně šla navzdory všem ústrkům a překážkám, které ze strany režimu přicházely. Nepřijali ji na gymnázium v městě, ze kterého poházela, vystudovala tedy gymnázium ve městě nedalekém, kam musela dojíždět a kde – nějakým zázrakem – byla skutečně přijata. O přijetí na vytoužený obor na vysoké škole se pokoušela čtyřikrát za sebou, pokaždé úspěšně (z hlediska zkoušek), ovšem přijata byla až po změně děkana. Je možné spekulovat o tom, že kdyby v dřívějších letech režimu podobně razantně šla za svým snem a odmítla místo, které jí režim vykázal, pravděpodobně by skončila v některém z lágrů nebo ve vězení.

Obdivuhodné je, že paní Ludmila si své štěstí dokázala vzdor celému totalitnímu aparátu vybojovat sama.

ZÁVĚREM

Bylo-li cílem komunistického režimu zredukovat vliv katolické církve v Československu na minimum a u veřejnosti zdevastovat její vnější obraz, můžeme říci, že byl úspěšný. Pokud však bylo cílem KSČ potlačit v lidech víru, naději a touhu po svobodě, pak je zcela na místě říci, že neuspěl.

Vláda komunistického režimu se naprosto zásadním způsobem podepsala na osudu naší země. Nejenže oběti této totality se dají počítat na statisíce, ale především se jí podařilo svými praktikami na velmi dlouho pokřivit charakter celé společnosti.

Ovšem jsou i lidé, kteří se ani pod nátlakem, výhrůžkami a vydíráním zlomit nenechali. Své ideály si zachovali komunistickému pronásledování navzdory. Sami říkají, že se řadí „mezi ty úplně obyčejné lidi, kteří neudělali nic velkého pro změnu ve společnosti.“ Naopak. Právě oni se podstatnou měrou podíleli na morálním vítězství nad celým systémem – ne proto, že by udělali něco konkrétního pro změnu ve společnosti, ale proto, že oni sami se nenechali od společnosti po celé to temné období nuceně změnit. A to je rozhodně více, než vylepovat tajně v průjezdech letáky nebo vyrazit společně s tisíci dalšími demonstrovat. Jejich osudy by nám i v dnešní měly být příkladem a inspirací.

Jak jsem již zmínil v úvodu, mým cílem bylo výběr takových osob, jejichž příběhy vypovídají o jednání s věřícími v rozdílných etapách komunistického režimu. Paní Hojerová zažila jako jediná hrůzovládu režimu celou, proto také může popsat vlastní zkušenost s krutými masovými perzekucemi, které církve ze strany státu postihly v padesátých letech, a zároveň postupné uvolnění během let šedesátých. Vyprávění pana Poula se vztahuje především na sedmdesátá a osmdesátá léta, kdy dokončil studia a začínal pracovat. A paní Weinholdová mozaiku útlaku věřících doplňuje svým pohledem na sedmdesátá a osmdesátá léta z pozice poslední generace, která ještě zažila dospělost v „reálném socialismu“ a která se dosud musela potýkat s křivdami a represemi, i když možná trochu jiným způsobem než komunističtí prvomučedníci z let padesátých.

Těžko říci, jak by se komukoliv z těchto tří zpovídaných vedlo, kdyby žil v jiné etapě socialistického státu. Ovšem na tom, jakým způsobem se na jejich životě, na možnostech, které měli či naopak neměli a na jejich postojích a názorech, které si všichni tři zachovali navzdory komunistickému útisku, můžeme my (mám na mysli především nejmladší generace) vidět, jakým způsobem se v různých obdobích komunistické vlády děly perzekuce věřících občanů. Být věřícím za socialismu – v jakékoli jeho etapě – rozhodně nebylo jednoduché. Ale zachovat si své zásady, názory a svou víru zjevně podle všech tázaných – vyjádřeno slovy paní Weinholdové – „stálo za to“.

Pro nás, kteří jsme totalitní režimy nezažili, může být jejich svědectví upomínkou, abychom nezapomněli na to, co se dělo a na některých místech světa dosud děje. A také abychom si uvědomili hrůznost komunistického režimu, a to, že neopominutelně zasahoval do života všech věřících, nejen těch, jejichž případy jsou všeobecně známy, a abychom nedopustili, aby se na tyto hrůzy zapomnělo a hlavně aby se to někdy opakovalo.

Navzdory tomu, že to zní jako klišé. Koneckonců, dá se říci, že pravda a láska, čest a spravedlnost, morální hodnoty a dobro obecně jsou dnes již brány také jako klišé. A přesto je dobré se jich držet. Nezapomeňme.

9/3/2012

Seznam použitých pramenů a literatury

Výzkumný materiál:

- Rozhovor s paní Annou Hojerovou, nahrán 22. 9. 2011, archiv autora
- Rozhovor s paní Ludmilou Weinholdovou, nahrán 5. 3. 2012, archiv autora
- Rozhovor s panem Hubertem Poulem, archiv autora

Obecné informace:

- Kaplan, Karel: *Mocní a bezmocní*, Sixty-Eight Publishers Corporation, Toronto, 1989
- Kettner, Jiří: *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Zvon, Praha, 1993
- Plachý, Jiří; Rázek, Adolf; Vaško, Václav: *Securitas imperii č. 11, Ústav dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu*, Praha, 2005
- Wikipedia – internetová encyklopedie
(http://cs.wikipedia.org/wiki/Pron%C3%A1sledov%C3%A1n%C3%AD_katolick%C3%A9_c%C3%ADrkve_v_%C4%8Ceskoslovensku)